

การจัดเก็บและระบบการจัดเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้รักษาสภาพในพิพิธภัณฑ์พืช

รศ.ดร. อดิษฐ์ ไททอง

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่เก็บรวบรวมไว้ นอกจากจะมีสภาพที่เก็บแล้ว ยังมีระบบการจัดเก็บเพื่อความสะดวกในการใช้งาน โดยแยกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. ประเภทตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งที่ติดบนกระดาษ การเก็บในตู้ที่ปิดได้มิดชิด ป้องกันแมลงหรือสัตว์เล็กอื่นๆ ที่อาจจะเข้าไปทำลายตัวอย่าง ถ้าเก็บบนชั้นควรเก็บใส่กล่องกระดาษที่มีฝาปิดเช่นเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายตู้หรือหลายกล่อง ควรให้หมายเลขกำกับตู้หรือกล่องด้วย ขั้นตอนในการจัดเก็บตัวอย่างมีดังนี้

๑.๑ ลงทะเบียนตัวอย่างแห้งที่ผ่านขั้นตอนการจัดเตรียมจนติดบนกระดาษพร้อมทั้งมีป้ายข้อมูลประจำพืชแต่ละชิ้น พร้อมทั้งให้หมายเลขทะเบียนตัวอย่างนั้นๆ โดยเขียนหมายเลขหรือใช้ตราขงหมายเลข บนแผ่นกระดาษตัวอย่างบนป้ายข้อมูลซึ่งจะมีช่องให้เติมอยู่แล้ว และบนปกของตัวอย่างแต่ละชนิด ซึ่งควรใช้หมึกพิมพ์ที่ทนทานไม่ซีดหรือจางง่าย

๑.๒ การจัดทำแผ่นดรรชนี (card index) ประจำชนิดของพันธุ์ไม้ซึ่งจะแยกเก็บอย่างเป็นระบบในกล่องหรือลิ้นชักแบบเดียวกับที่ใช้ในห้องสมุด บนแผ่นดรรชนีมีชื่อวงศ์ ชื่อชนิด จังหวัด หรือภาคที่เก็บและหมายเลขทะเบียน เช่น

MALVACEAE	๐๐๐๑
	(หมายเลขทะเบียน)
	.....
	.....
	.....
<i>Abutilon hirtum</i> Sweet	ครอบจักรวาล
นครนายก	
สระบุรี	
.....	
.....	

ถ้าเก็บตัวอย่างชนิดเดียวกันจากแหล่งอื่น ให้เพิ่มสถานที่เก็บและหมายเลขทะเบียนลงในแผ่นเดิม ซึ่งจะทำให้สะดวกในการทราบถึงการกระจายพันธุ์ เมื่อมีผู้ต้องการจะศึกษาพันธุ์ไม้นั้นๆ สามารถตรวจสอบได้จากดรรชนีเหล่านี้ก่อนว่ามีตัวอย่างชิ้นนั้นๆ อยู่ในพิพิธภัณฑ์หรือไม่สำหรับหน่วยงานที่มีความพร้อม

ทางด้านคอมพิวเตอร์ ที่สามารถเก็บข้อมูลไว้ในแผ่นบันทึกข้อมูลได้อีกระบบหนึ่ง แผ่นดรรชนีเหล่านี้ จัดลำดับเช่นเดียวกับตัวอย่างที่เก็บในตู้

๑.๓ นำตัวอย่างที่ลงทะเบียนแล้วมาจัดหมวดหมู่ แยกเป็นสกุลโดยเรียงลำดับชนิดตามตัวอักษร แล้วนำตัวอย่างสกุลเดียวกันรวมใส่ไว้ในปกกระดาษสีน้ำตาล เป็นแฟ้มเดียวกันแล้วติดป้ายบอกชื่อวงศ์และสกุล ที่มุมซ้ายล่างของปกกระดาษสีน้ำตาล ในกรณีที่บางสกุลมีจำนวนชนิดหรือมีตัวอย่างหลายชิ้น ไม่สามารถใส่ไว้ในแฟ้มเดียวกันได้ ให้แยกแฟ้มและเขียนอักษรตัวแรกของคำคุณศัพท์ระบุชื่อชนิดไว้ได้ชื่อสกุล เช่น

MALVACEAE <i>Abutilon</i> A -	MALVACEAE <i>Abutilon</i> A - L	MALVACEAE <i>Abutilon</i> M - S
-------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------

(ในกรณีที่มีแฟ้มเดียว)

(ในกรณีที่มีตัวอย่างจำนวนมาก)

๑.๔ ตัวอย่างแต่ละสกุลที่เข้าแฟ้มเรียบร้อยแล้ว นำมาเรียงลำดับตามตัวอักษรในแต่ละวงศ์

๑.๕ การจัดตัวอย่างเข้าตู้ มีหลักการในการจัด ๒ แบบใหญ่ๆ คือ จัดกลุ่มของวงศ์พืชตามระบบที่แสดงถึงวิวัฒนาการของพืช ซึ่งยังแยกต่อไปว่า จะใช้ตามระบบของนักพฤกษศาสตร์ท่านใด แต่ในปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์พืชที่ก่อตั้งขึ้นใหม่จะนิยมใช้ระบบ การจัดลำดับตามตัวอักษรของชื่อวงศ์สำหรับไม้ดอกมักจะแยกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มพืชใบเลี้ยงเดี่ยว และกลุ่มพืชใบเลี้ยงคู่ และในแต่ละกลุ่มจึงจัดเป็นวงศ์ๆ เรียงตามลำดับตัวอักษร (ในกรณีที่เก็บใส่กล่องมักจะแยกเป็นกล่องละวงศ์ แล้วเรียงลำดับเช่นกัน)

ภายในตู้ที่แบ่งเป็นชั้นหรือช่องนิยมใช้กระดาษแข็งขนาดเท่าแฟ้มตัวอย่างของแฟ้มไว้ เมื่อนำตัวอย่างออกจากชั้นควรยกมาโดยมีกระดาษแข็งรองรับ นอกจากนั้นควรติดป้ายชื่อวงศ์ที่ชั้น และอาจให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ รวมทั้งผู้ดูแล โดยทำแผนผังชั้นแสดงตำแหน่งที่อยู่ของตัวอย่างวงศ์ต่างๆ ในตู้ชั้นๆ ส่วนภายนอกตู้ นอกจากติดหมายเลขตู้แล้ว อาจจะมีป้ายบอกชื่อวงศ์ต่างๆ ในตู้ติดไว้ด้วย ก็จะยิ่งเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการหาตัวอย่างได้มากขึ้น

๑.๖ การดูแลรักษาสภาพตัวอย่างในตู้ มักจะใช้ลูกเหม็น ห่อผ้าหรือใส่ซองที่เจาะเป็นรูพรุน ใส่ไว้ตามชั้นต่างๆ เพื่อกันแมลงที่อาจเข้าไปทำลายตัวอย่างและควรนำตัวอย่างในตู้ออกมารวมวันฆ่าเชื้อราและแมลงโดยใส่ในกล่องสังกะสีที่มีฝาปิดสนิท อย่างน้อยปีละครั้ง

๒. ตัวอย่างพันธุ์ไม้ขนาดเล็กและบอบบางไม่เหมาะสมที่จะติดบนกระดาษ ให้ใส่ในซองกระดาษแล้วจึงติดชอนนั้นบนแผ่นกระดาษแข็งขาวติดป้ายข้อมูลที่บนซอง และหรือที่มุมล่างซ้ายรายละเอียดอื่นๆ ปฏิบัติเช่นเดียวกับตัวอย่างประเภทที่ ๑

๓. ตัวอย่างผล เมล็ด หรือชิ้นส่วนของต้นไม้ที่มีขนาดเล็กที่ชุบน้ำและทำให้แห้งแล้วนำมาจัดใส่กล่องพลาสติกใส หรือติดบนกระดาษวางในกล่อง ส่วนพวกที่มีขนาดใหญ่อาจนำมาจัดวางบนชั้นหรือแขวนตามความเหมาะสม

๔. ตัวอย่างคองที่คองในขวดแก้ว นอกจากจะติดป้ายนอกขวดแล้วควรใส่ชื่อพันธุ์ไม้และหมายเลขผู้เก็บที่เขียนด้วยดินสอดำไว้ในขวดด้วย เพื่อป้องกันการสูญหายของป้ายที่ติดนอกขวดนำมาจัดในตู้หรือชั้น

* เอกสารนี้ใช้ประกอบการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเท่านั้น ห้ามทำซ้ำหรือลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของเอกสาร